

УДК 378.14

АННА ДОБРОВОЛЬСЬКА

м. Івано-Франківськ

anna68@meta.ua

РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ ІТ-КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ І ПРОВІЗОРІВ У МЕЖАХ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

У статті акцентовано увагу на ресурсно-зорієнтованому навчанні, яке використовується в контексті реалізації педагогічних інновацій у процесі формування інформаційно-технологічної компетентності (ІТ-компетентності) майбутніх лікарів і провізорів у межах виконання ними самостійної роботи під час вивчення дисциплін природничо-наукової підготовки (ДПНП).

З'ясовано сутність самостійної роботи майбутніх фахівців у процесі формування ІТ-компетентності за умови реалізації різних концепцій процесу навчання ДПНП.

Схарактеризовано способи позанавчального набуття знань, умінь і навичок, а також форми реалізації самостійної роботи майбутніми лікарями і провізорами в процесі набуття ІТ-компетентності під час навчання ДПНП.

З'ясовано значення методу ділової гри, навчального контракту, методу портфоліо, а також тьюторства і консультування під час здійснення майбутніми фахівцями самостійної роботи з метою формування власної ІТ-компетентності в межах знань, умінь і навичок, набутих під час вивчення ДПНП.

Визначено моделі консультативної діяльності, які реалізуються під час формування ІТ-компетентності майбутніх лікарів і провізорів у межах їх самостійного вивчення ДПНП.

Акцентовано увагу на використанні навчально-методичних комплексів (силабусів) під час навчання ДПНП майбутніх фахівців за умови формування їх ІТ-компетентності в процесі здійснення самостійної роботи.

З'ясовано значущість навчальних посібників, як засобу реалізації педагогічних інновацій під час формування ІТ-компетентності майбутніх лікарів і провізорів у процесі навчання ДПНП.

Ключові слова: ділова гра, консультування, метод порт фоліо, модерування, навчальні контракти, навчальні посібники, навчально-методичний комплекс (силабус), педагогічні інновації, позанавчальне набуття знань, ресурсно-зорієнтоване навчання, самостійна робота, тьюторство.

За умови інтеграції вищої медичної і фармацевтичної освіти в європейське освітнє середовище актуальною є її розбудова з урахуванням європейських і світових традицій, які передбачають всебічний розвиток особистості кожного майбутнього фахівця під час навчання. У зв'язку з цим освітній процес у медичних і фармацевтичному ВНЗ має бути спрямований на підготовку компетентних кваліфікованих фахівців, конкурентоздатних на ринку праці, котрі вільно володіють обраною професією, а також можуть ефективно працювати за фахом на рівні світових стандартів.

Одним із головних завдань дидактики вищої школи сьогодні є навчити суб'єктів освітнього процесу самостійно опановувати знаннями, набувати вміння і навички, тобто вчити себе самостійно. Для його виконання

потрібно вдосконалювати навчально-виховний процес у ВНЗ, розробляти нові методи і форми взаємодії викладачів і майбутніх фахівців, що ґрунтуються на використанні інноваційних технологій і методів активного навчання, пошуку таких оптимальних рішень, які стимулювали б їх самостійну навчально-пізнавальну діяльність.

Ефективне навчання майбутніх лікарів і провізорів дисциплінам природничо-наукової підготовки (ДПНП) у медичних і фармацевтичному ВНЗ відповідно вимогам Болонського процесу передбачає формування їх усвідомленої потреби в постійному самовдосконаленні, розвитку творчого потенціалу і професійного мислення, створення умов для самостійного опанування знаннями, вміннями і навичками за умови набуття інформаційно-

технологічної компетентності (IT-компетентності). Цьому значною мірою сприяє самостійна робота, котра організовується і реалізується за допомогою педагогічних інновацій і дає змогу суб'єктам освітнього процесу закріплювати здобуті знання, вміння і навички, а також застосувати їх у практичній діяльності [12].

Проблему використання інноваційних технологій досліджували педагоги-класики Ф. Гансберг, Д. Дьюї, В. Кілпатрік, Я.-А. Коменський, Е. Лінде, Й.-Г. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, Дж. Саллі, Г. Шаррельман, Р. Штейнер та інші.

Питання освітніх інновацій, інноваційних технологій та їх впровадження в освітню систему вивчали І. Бех, Н. Бібік, В. Бондар, Л. Ващенко, В. Верлань, С. Гончаренко, Р. Гуревич, Л. Даниленко, І. Дичківська, Ю. Дорошенко, І. Єрмаков, М. Жалдак, І. Зязюн, В. Ільченко, Г. Кедрович, М. Кларін, О. Коваленко, Л. Коваль, О. Комар, С. Ковтун, В. Кремінь, А. Нікуліна, Н. Ничкало, В. Паламарчук, Н. Пастернак, О. Пінаєва, Л. Подимова, В. Радкевич, Г. Розлуцька, С. Сисоєва, О. Спірін, С. Стеблюк, О. Шапран, О. Щербак, М. Ярмаченко та інші вчені.

Проблеми педагогічних інновацій у вищій освіті досліджували в своїх працях В. Вакуленко, І. Дичківська, І. Зязюн, О. Леонтьєва, Т. Олійник, В. Паламарчук, О. Попова, Г. Селевко, В. Урський. Дидактичне обґрунтування застосування сучасних інноваційних технологій навчання у вищій професійній освіті вивчали В. Биков, М. Бурда, Р. Гуревич, О. Домінський, В. Кухаренко, В. Лапінський, Н. Ничкало, А. Хуторський, Д. Чернілевський та інші науковці.

Різні аспекти проблем самостійної роботи у вищій професійній освіті в науковій літературі вивчали Н. Агранович, Н. Агранян, О. Акулова, А. Алексюк, Ю. Бабанський, Г. Гаджієв, К. Грей, Р. Грем, В. Загвязинський, Г. Коджаспірова, І. Лернер, Г. Майборода, Л. Морозова, Л. Наумов, П. Підкасистий, О. Плотнікова, Н. Половінкова, В. Портних, М. Скаткін, І. Шамоєв та інші вчені.

Незважаючи на наявність значної кількості наукових праць з проблем інноваційних освітніх технологій і педагогічних інновацій, реалізації самостійної роботи у вищій професійній освіті питання виконання майбутніми лікарями і провізорами самостійної роботи з

метою набуття IT-компетентності в процесі навчання ДПНП з використанням педагогічних інновацій ще не розглядалось.

Метою статті є розгляд питання реалізації педагогічних інновацій у межах самостійної роботи, котра здійснюється в процесі формування IT-компетентності майбутніх фахівців під час навчання ДПНП «Європейський стандарт комп'ютерної грамотності» («ЄСКГ») «Медична інформатика» («МІ»), «Інформаційні технології у фармації» («ІТФ»), «Комп'ютерне моделювання у фармації» («КМФ»).

Беззаперечним фактом є те, що навчально-виховний процес у медичних і фармацевтичному ВНЗ України з огляду на реалізацію положень Болонської декларації і Закону України «Про вищу освіту» активно перебуває.

Інноваційний розвиток вищої медичної і фармацевтичної освіти обумовлює пошук нових чи вдосконалених існуючих концепцій, принципів, підходів до її реалізації, зміну її змісту і форм, орієнтування на індивідуалізацію навчання, а також його здійснення впродовж усього життя.

Варто зазначити, що фахівці медичного і фармацевтичного профілів впродовж усієї трудової діяльності зобов'язані підвищувати свій професійний рівень відповідно до розвитку сучасних технологій та інновацій у системі охорони здоров'я, зокрема, в практичній медицині і фармації. Тому в процесі вищої освіти майбутні лікарі і провізори не тільки повинні набувати знань з предметів програм навчання, опановувати вміннями і навичками використання цих знань, методами дослідницької роботи, але і самостійно отримувати нові відомості наукового і практичного спрямування.

Створення передумов для організації неперервного навчання фахівців медичної і фармацевтичної галузей впродовж усього життя – завдання, вирішення якого є неможливим без упровадження педагогічних інновацій, бо воно має забезпечити постійне фахове вдосконалення і конкурентоспроможність випускників медичних і фармацевтичного ВНЗ на ринку праці не тільки України, але й Європи і світу.

Зауважимо, що сучасні інноваційні процеси в системі вищої медичної і фармацевтичної освіти засвідчують якісно новий етап розвитку науково-педагогічної творчості, а також застосування її результатів [3].

Здійснюючи дослідження, ми зважали на думку Н. Кононец, що *інноваційна педагогічна діяльність* – це складне, інтегральне утворення, сукупність різних за цілями і характером видів робіт, які відповідають основним етапам розвитку інноваційних процесів, а також спрямовані на створення і внесення педагогом змін до власної системи роботи [7, 76]. Окрім того, ми враховували, що реалізація педагогічних інновацій передбачає:

- цілеспрямоване, систематичне і послідовне впровадження в навчально-виховний процес прийомів, способів, педагогічних дій і засобів, що цілісно охоплюють його від визначення мети до одержання очікуваних результатів;
- творчий пошук оригінальних, нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем [6];
- досягнення педагогічних і дидактичних цілей за рахунок покращення організації процесу навчання, а також самостійної роботи його суб'єктів.

Підсумовуючи вище згадане, можна стверджувати, що в контексті навчання майбутніх фахівців ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» *педагогічна інноваційна технологія* – це якісно нова сукупність форм, методів і засобів навчання, виховання й управління, котра вносить суттєві зміни в результати педагогічного процесу [10].

Якщо вести мову про реалізацію педагогічних інновацій у процесі формування ІТ-компетентності майбутніх лікарів і провізорів у межах виконання ними самостійної роботи під час вивчення ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ», то в цьому сенсі актуальним є використання ресурсно-зорієнтованого навчання, котре забезпечує цілісну організацію як навчального процесу, так і самостійної роботи за допомогою комплексу методів і засобів навчання. Нами встановлено, що таке навчання зазначеним ДПНП спрямоване не тільки на засвоєння знань, набуття вмінь і навичок майбутніми фахівцями за умови формування їх ІТ-компетентності, але і на самостійне й активне перетворення інформаційного середовища в межах цього процесу. Ресурсно-зорієнтоване навчання ДПНП «ЄСКГ»,

Таблиця 1

**Характерні риси ресурсно-зорієнтованого навчання
 ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» майбутніх лікарів і провізорів**

Риса	Характеристика
Зручність	Надає суб'єктам освітнього процесу можливість самостійно навчатись або виконувати самостійну роботу в зручний для цього час, у зручному темпі, використовуючи доступні інформаційні джерела
Інноваційність	Передбачає задіяння різноманітних інноваційних технологій навчання з метою формування ІТ-компетентності майбутніх лікарів і провізорів під час аудиторного і позааудиторного навчання зазначеним ДПНП
Індивідуалізація	Дозволяє майбутнім фахівцям самостійно формувати план навчання зазначеним ДПНП і надає їм можливість працювати за індивідуальними траєкторіями під час виконання самостійної роботи з метою формування ІТ-компетентності в межах такого навчання
Паралельність	Забезпечує міжпредметну інтеграцію за умови паралельного вивчення зазначених ДПНП (наприклад, «ЄСКГ» і «МІ», «ЄСКГ» і «ІТФ»)
Охопленість	Передбачає одночасне звернення до багатьох джерел навчальної інформації, а саме до посібників, наукової літератури, електронних бібліотек, інформаційних ресурсів мережі Internet тощо з метою самостійного набуття майбутніми лікарями і провізорами знань, умінь і навичок у процесі формування ІТ-компетентності
Технологічність	Має за мету використання майбутніми фахівцями в самоосвітньому процесі під час вивчення зазначених ДПНП новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (ІК-технологій) з метою формування власної ІТ-компетентності
Нова роль суб'єктів освітнього процесу	Полягає в розширенні й оновленні ролі викладачів у процесі формування ІТ-компетентності майбутніх лікарів і провізорів під час аудиторного і позааудиторного навчання зазначеним ДПНП за рахунок підвищення їх педагогічної майстерності і кваліфікації відповідно до запроваджених нововведень та інновацій

«МІ», «ІТФ», «КМФ» відрізняється від традиційного навчання завдяки таким характерним рисам (табл. 1) [7, 77].

За всієї значущості різноманітних технологій, методів і засобів процесу формування ІТ-компетентності майбутніх фахівців під час навчання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» його кінцевий результат значною мірою визначається організацією раціональної системи реалізації самостійної роботи. За використання кредитної трансферно-накопичувальної системи відповідно до положень Болонської декларації увага також акцентується на посиленні ролі самостійної роботи майбутніх лікарів і провізорів, що обумовлює відповідну підтримку процесу їх освіти. Тому за сучасних умов розвитку вищої медичної і фармацевтичної освіти увесь процес вивчення зазначених ДПНП від початку і до здачі модульних контролів, захисту розрахунково-графічних, контрольних і курсових робіт (проектів) повинен бути розрахований на самостійну роботу майбутніх фахівців під керівництвом і за допомоги викладачів.

Варто зазначити, що активна самостійна робота майбутніх лікарів і провізорів під час навчання зазначеним ДПНП можлива тільки за наявності сильних мотивуючих чинників, одним з котрих є підготовка до подальшої ефективної професійної діяльності, основу якої складає сформована ІТ-компетентність.

Організуючи самостійну роботу в межах застосування кредитної трансферно-накопичувальної системи, доцільно зважати на те, що мотивація майбутніх фахівців до самостійного навчання може бути *зовнішньою, внутрішньою і процесуальною*. Саме процесуальна мотивація осіб, котрі навчаються, обумовлює розуміння корисності і значущості самостійно виконаної ними роботи в процесі формування ІТ-компетентності

під час навчання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ».

Здійснюючи дослідження, ми зважали на думку П. Підкасистого, що *самостійна робота* – це не форма організації навчальних занять і не метод навчання. Її можна розглядати як засіб залучення суб'єктів освітнього процесу в самостійну пізнавальну діяльність, а також засіб логічної і психологічної організації [1, 155]. Ми також дослухались до думки В. Забранського, що *самостійна робота* – це особливий вид навчальної діяльності, що характеризується значною активністю протікання пізнавальних процесів і відбувається як в аудиторії, так і позааудиторно [5, 73]. У той самий час для нас була важливою думка В. Загвязинського, що сутність самостійної роботи залежить від загальної концепції навчального процесу (табл. 2) [1, 155].

Досліджуючи, ми дотримувались думки О. Акулової і Л. Наумової, що *самостійна робота* – це вид навчально-пізнавальної діяльності осіб, які навчаються, з освоєння професійної освітньої програми, котра здійснюється в певній системі за партнерської участі викладачів в її плануванні та оцінюванні досягнення конкретного результату [1, 155–156]. Безперечно, що таке трактування самостійної роботи вимагає від викладачів профільних кафедр медичних і фармацевтичного ВНЗ, які залучені в процес викладання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ», переосмислення свого відношення до організації самостійної роботи майбутніх фахівців.

Для організації і реалізації самостійної роботи майбутніх лікарів і провізорів у процесі формування їх ІТ-компетентності під час навчання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» в Івано-Франківському національному медичному університеті (ІФНМУ) були розроблені і запроваджені в освітній процес посібники

Таблиця 2

Загальні концепції навчального процесу і сутність самостійної роботи

Зміст концепції навчального процесу	Сутність самостійної роботи
<i>Передавання системи знань і способів діяльності</i>	<i>Самостійна робота</i> – це спосіб закріплення і тренування, вироблення в осіб, які навчаються, вмінь і навичок
<i>Формування самостійності в пізнавальній діяльності</i>	<i>Самостійна робота</i> – це спосіб розвитку творчих здібностей і професійного мислення суб'єктів освітнього процесу
<i>Формування особистості фахівця</i>	<i>Самостійна робота</i> – це спосіб формування самостійності й активності особистості, її репродуктивних і творчих здібностей

«Європейський стандарт комп'ютерної грамотності. Практикум», «Європейський стандарт комп'ютерної грамотності. Тестові завдання», «Медична інформатика. Практикум», «Медична інформатика. Тестові завдання», «Інформаційні технології у фармації. Практикум», «Інформаційні технології у фармації. Тестові завдання», «Комп'ютерне моделювання у фармації. Практикум», «Комп'ютерне моделювання у фармації. Тестові завдання», «Комп'ютерне моделювання у фармації. Завдання і методичні рекомендації до курсової роботи», котрі є авторськими розробками і складовими відповідних навчально-методичних комплексів.

Досліджуючи, ми мали на увазі, що залежно від того, які відтворюючі і творчі процеси вносить до навчальної діяльності майбутніх фахівців самостійна робота, розрізняють такі її рівні:

- репродуктивний або тренувальний;
- реконструктивний;
- творчий або пошуковий.

Було з'ясовано, що метою репродуктивної або тренувальної самостійної роботи майбутніх лікарів і провізорів у процесі формування ІТ-компетентності під час вивчення ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» із залученням розроблених і запроваджених в ІФНМУ

навчальних посібників є набуття і закріплення знань, вироблення вмій і навичок, оскільки така робота виконується за зразком, а пізнавальна діяльність осіб, котрі навчаються, проявляється в пізнанні, осмисленні, запам'ятовуванні.

Також ми дійшли висновку, що реконструктивна самостійна робота спрямована на перебудову рішень, складання плану, тез, анотування, які допомагають майбутнім фахівцям у процесі формування ІТ-компетентності під час вивчення ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» відтворювати навчальний матеріал, зокрема і той, що викладений у розроблених і запроваджених в ІФНМУ навчальних посібниках.

Досліджуючи, ми встановили, що за умови вивчення ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» майбутніми лікарями і провізорами їх самостійна робота із застосуванням вище зазначених навчальних посібників є творчою і супроводжується отриманням нової інформації під час аналізу проблемних ситуацій у процесі формування ІТ-компетентності, відбір засобів і методів вирішення яких суб'єкти освітнього процесу здійснюють самостійно.

Зауважимо, що, реалізуючи процес навчання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» майбутніх фахівців, ми акцентували увагу на

Таблиця 3

Способи позааудиторного набуття знань, умінь і навичок майбутніми лікарями і провізорами в процесі формування ІТ-компетентності під час навчання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ»

Спосіб	Характеристика
Самостійна робота з літературою	Вимагає наявності в осіб, котрі навчаються, пізнавальної самостійності та інтелектуальної активності
Конспектування	Надає можливість виявляти істотні, малоістотні і неістотні місця в змісті матеріалу, котрий вивчається
Реферування літератури	Дозволяє виокремлювати нове, цінне і корисне в змісті матеріалу, який вивчається
Анотування книг, статей	Дає уявлення лише про тематику матеріалу, котрий вивчається, а також передбачає стислий виклад його основного змісту
Підготовка до доповіді	Сприяє формуванню в майбутніх фахівців навичок вільного володіння матеріалом, представленого в доповіді
Виконання індивідуальних завдань з використанням ІК-технологій	Спонукає суб'єктів освітнього процесу розширювати власну пізнавальну зацікавленість, привчає їх практично мислити за умови набуття знань, умінь і навичок у процесі формування ІТ-компетентності
Підготовка до складання поточних і підсумкових контролів, захисту розрахунково-графічних, контрольних і курсових робіт	Дозволяє набувати знання, вміння і навички, котрі достатні для успішного складання поточних і підсумкових контролів, захисту розрахунково-графічних, контрольних і курсових робіт (проектів), а також для здійснення майбутньої професійної діяльності
Самостійна робота в мережі Internet	Використовується для пошуку інформації, обміну нею, а також організації діалогу в мережі Internet у процесі формування ІТ-компетентності

двох видах їх самостійної роботи, котрі здійснюються в навчальний і позанавчальний час (аудиторне і позааудиторне навчання) [9].

У процесі дослідження ми зважали на те, що *аудиторна самостійна робота* відбувається під контролем викладача, в якого, виконуючи завдання, можна одержати консультацію. Самостійна робота в навчальний час також передбачає роботу осіб, котрі вивчають ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ», на лекціях і практичних заняттях у різних формах.

Досліджуючи, ми дотримувались думки, що *позааудиторна самостійна робота* – це планована навчальна, навчально-дослідницька, науково-дослідницька робота майбутніх лікарів і провізорів, котра виконується в позанавчальний час за завданнями і за методичного керівництва викладачів, але без їх безпосередньої участі.

Було встановлено, що самостійна робота, здійснена як в навчальний, так і в позанавчальний час, дозволяє особам, котрі вивчають ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ», і в яких формується ІТ-компетентність з використанням розроблених і запроваджених в ІФНМУ посібників, коригувати раніше одержані ними знання зі знаннями, опанованими під час самостійного вивчення матеріалу.

Ми дійшли висновку, що використання під час навчання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» вище зазначених посібників в освітньому просторі ІФНМУ створює сприятливі умови для успішної реалізації таких способів позааудиторного набуття знань, умінь і навичок майбутніми лікарями і провізорами в межах формування їх ІТ-компетентності (табл. 3) [8, 104; 11].

Досліджуючи, ми також встановили, що ефективними формами здійснення самостій-

ної роботи майбутніми фахівцями за умови вивчення ними ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» і формування їх ІТ-компетентності з використанням розроблених і запроваджених в ІФНМУ посібників, є (табл. 4) [1, 164–165].

Було з'ясовано, що навчальну діяльність майбутніх лікарів і провізорів у процесі виконання ними самостійної роботи за умови вивчення ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» і формування ІТ-компетентності за допомогою розроблених і запроваджених в ІФНМУ посібників з успіхом можна активізувати, створюючи *проблемні ситуації*, які ставлять осіб, котрі навчаються, перед необхідністю вибору в процесі ухвалення рішення. Зауважимо, що така самоосвітня навчальна діяльність можлива завдяки тому, що згадані посібники є керуючого типу, бо передбачають самоконтроль суб'єктами освітнього процесу знань, умінь і навичок, набутих за їх допомоги [4]. Ми дійшли висновку, що активна самостійна робота майбутніх фахівців обумовлена виключно бажанням підготуватись до ефективно майбутньої професійної діяльності, котре є сильним мотивуючим фактором у процесі навчання зазначеним ДПНП і формування ІТ-компетентності.

Варто зазначити, що сьогодні серед педагогічних інновацій значне місце посідають активні форми навчання і нестандартні підходи до вирішення проблем навчального процесу в медичних і фармацевтичному ВНЗ. Викладачі цих ВНЗ спрямовують свою педагогічну діяльність на розроблення і застосування таких форм, методів і засобів навчання, які сприяють підвищенню пізнавальної зацікавленості суб'єктів освітнього процесу, активізації творчості в одержанні знань,

Таблиця 4

Форми реалізації майбутніми лікарями і провізорами самостійної роботи в процесі формування ІТ-компетентності під час навчання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ»

Форма	Характеристика
Тематичний огляд	Письмовий огляд рекомендованої теми із залученням друкованих інформаційних матеріалів та інформаційних ресурсів мережі Internet
Написання глосаріїв	Коротке роз'яснення термінів і понять заданої теми
Презентація	Вираз особою, котра навчається, власного бачення, розуміння або нерозуміння будь-якого аспекту обраної теми
Навчальна ситуація	Ситуація, які вимагає відповідей на запитання, які виникають у процесі навчання і формування ІТ-компетентності
Груповий проект	Група, яка складається не більше ніж з 4–5 чоловік, розробляє свій проект

набутті вмінь і навичок, а також подальшого їх використання на практиці.

Досліджуючи, ми дійшли висновку, що одним з ефективних методів набуття як теоретичних, так і практичних знань, умінь і навичок у процесі формування ІТ-компетентності майбутніх лікарів і провізорів під час вивчення зазначених ДПНП, є *ділова гра* – метод активного навчання, котрий дозволяє майбутнім фахівцям імітувати професійну діяльність за умов, максимально наближених до реального життя.

Зазначимо, що основою для реалізації ділової гри в процесі формування ІТ-компетентності майбутніх фахівців під час навчання ДПНП «ЕСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» є теоретичний матеріал.

Було з'ясовано, що в процесі ділової гри суб'єкти освітнього процесу перетворюють знання, набуті в межах вивчення зазначених ДПНП, з передумов до дій у самі дії, тому під час її здійснення в них є можливість «програти» практично будь-яку конкретну ситуацію майбутньої професійної діяльності в межах таких знань. Окрім того, ми дійшли думки, що успішну реалізацію ділової гри в процесі формування ІТ-компетентності майбутніх лікарів і провізорів під час навчання ДПНП «ЕСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» обумовлює вплив організаційних, методичних, психологічних, технічних та інших факторів.

На практиці ми переконались у тому, що, вирішуючи поставлене завдання під час ділової гри в процесі вивчення зазначених ДПНП, суб'єкти освітнього процесу з метою формування власної ІТ-компетентності активно виконують самостійну роботу, як у навчальній, так і в позанавчальній час, перемикаючись таким чином на самонавчання, котре значною мірою реалізується із залученням вище зазначених навчальних посібників. За вказаних умов під час вивчення ДПНП «ЕСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» у майбутніх фахівців підвищується зацікавленість у навчальному процесі в цілому, а також виробляються навички контролювати власну поведінку й аналізувати чужі думки. Тому ми дійшли висновку, що за підсумками виконання самостійної роботи в межах ділової гри майбутні фахівці оптимізують професійне мислення, професій-

ні вміння і навички, моделюють майбутню професійну діяльність.

Було з'ясовано, що ефективною технологією організації процесу навчання ДПНП «ЕСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» майбутніх лікарів і провізорів є *навчальні контракти*, за допомогою яких вони самостійно оволодівають певним розділом дисципліни, що вивчається, або дисципліною в цілому за умови формування ІТ-компетентності.

Здійснюючи дослідження, ми вважали, що *навчальний контракт* – це технологія створення і запровадження індивідуальної освітньої програми, котра припускає розробку і реалізацію системи індивідуальних консультацій, що надаються суб'єктам освітнього процесу відповідно до норм, записаних у контракті. Крім того, контракт припускає розроблення докладного плану виконання зобов'язань усіма сторонами, а за підсумками кожного етапу передбачає звіт, а також проміжні атестації, в процесі яких суб'єкти освітнього процесу складають модульні контролю, захищають розрахунково-графічні, контрольні або курсові роботи (проекти), представляють ту або іншу частину самостійно створеного проекту, письмового самоаналізу тощо.

Варто зазначити, що в ІФНМУ технологія навчального контракту з успіхом реалізується за допомогою розроблених і запроваджених посібників у процесі вивчення ДПНП «ЕСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» особами, які перевелись на навчання з інших ВНЗ у межах України чи за кордоном.

З метою організації і реалізації самостійної роботи майбутніх фахівців у процесі формування їх ІТ-компетентності під час навчання ДПНП «ЕСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» у межах дослідження ми також використовували *метод портфоліо*.

Досліджуючи, ми зважали на те, що *портфоліо* – це:

- набір робіт, публікацій і різних матеріалів, який пов'язує всі аспекти діяльності осіб, котрі навчаються, в процесі вивчення певної дисципліни в цілісну картину;
- файлова тека, в яку підбирається навчальний матеріал відповідно з переліком питань для самопідготовки до практичних занять з конкретних тем дисциплін, котрі вивчаються (*тематичні портфоліо*) [11].

Також ми дотримувались думки, що залежно від часу, затраченого на виконання, портфоліо можуть бути *тижневими, семестровими* і *курсowymi*.

Було з'ясовано, що, відбираючи матеріал для портфоліо з метою формування ІТ-компетентності під час вивчення ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» за допомогою розроблених і запроваджених в ІФНМУ навчальних посібників, майбутні лікарі і провізори продумують і вирішують конкретні завдання, а також аналізують й оцінюють власну діяльність, витрачаючи більше часу на самопідготовку та економлячи час на підготовку до підсумкових поточних і модульних контролів, які можуть бути реалізовані у формі тестування, вирішення практичних завдань, захисту розрахунково-графічних, контрольних або курсових робіт (проектів).

Ми дійшли висновку, що метод портфоліо розвиває в осіб, у котрих формується ІТ-компетентність під час вивчення зазначених ДПНП, дослідницькі вміння в процесі роботи з інформацією, зокрема і з тією, що викладена в розроблених навчальних посібниках, а також забезпечує її активне збирання за умови підготовки до поточного заняття, виконання індивідуальної самостійної роботи, розрахунково-графічних, контрольних і курсових робіт (проектів).

Також ми ствердились у думці, що портфоліо в процесі навчання зазначеним ДПНП надає можливість викладачам оцінювати вміння і навички осіб, які навчаються, набуті ними в межах формування ІТ-компетентності, визначати напрям діяльності під час навчання вибраній темі, аналізувати інформаційні потоки, виокремлювати ключову інформацію, робити висновки.

Було встановлено, що *портфоліо* доцільно розглядати як варіант спадкоємності пройденого матеріалу між ДПНП, котрі вивчаються, який спільно з іншими інноваційними педагогічними технологіями організації навчального процесу і методами навчання в медичних і фармацевтичному ВНЗ забезпечує високий рівень формування ІТ-компетентності майбутніх фахівців, що дозволить їм ухвалювати ефективні рішення в подальшій професійній діяльності. Тому, на нашу думку,

портфоліо, як інноваційний метод навчання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ», повинно бути широко представлене під час організації і здійснення самостійної роботи в процесі освіти майбутніх лікарів і провізорів.

Варто зазначити, що, забезпечуючи реалізацію самостійної роботи осіб, у котрих формується ІТ-компетентність під час вивчення ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ», викладачі виконують функції *тьюторів, консультантів* і *модераторів* освітнього процесу.

Було з'ясовано, що *тьюторство*, як засіб здійснення загального керівництва самостійною позааудиторною роботою майбутніх лікарів і провізорів, у межах реалізації індивідуального підходу забезпечує [1, 161; 2, 21–22]:

- *підтримку* – вид допомоги, який дозволяє суб'єктам освітнього процесу самостійно вирішувати проблеми за умови формування їх ІТ-компетентності під час вивчення зазначених ДПНП;
- *супровід* – вид допомоги, котрий супроводжує реалізацію освітньої програми майбутнього лікаря чи провізора під час навчання зазначеним ДПНП;
- *фасилітацію* – вид допомоги, який підтримує розвиток особистості майбутнього фахівця в процесі формування його ІТ-компетентності.

На практиці ми пересвідчилися у тому, що, набуваючи ІТ-компетентність під час вивчення ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» за допомогою розроблених і запроваджених в ІФНМУ навчальних посібників у межах реалізації самостійної роботи, майбутні лікарі і провізори спілкуються з тьюторами, котрі:

- слідкують за здійсненням процесу навчання;
- забезпечують зворотний зв'язок;
- проводять групові тьюторіали;
- консультують осіб, які навчаються;
- підтримують зацікавленість майбутніх фахівців у формуванні ІТ-компетентності впродовж усього вивчення зазначених ДПНП;
- у разі потреби надають можливість зв'язуватися з ними в мережі Internet за допомогою електронної пошти, телеконференцій, соціальних груп, особистого контакту в реальному режимі часу тощо.

Здійснюючи дослідження, ми дотримувались думки, що *консультування* – це взаємодія

між викладачем-консультантом і особами, котрі навчаються, спрямована на вирішення проблем, коли:

- відсутній традиційний виклад матеріалу викладачем;
- навчальна функція замінюється консультуванням, яке може здійснюватися як в реальному, так і в дистанційному режимах.

Було з'ясовано, що під час формування ІТ-компетентності майбутніх лікарів і провізорів у межах їх самостійного вивчення ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» з використанням розроблених і запроваджених в ІФНМУ навчальних посібників, активно реалізують певні моделі консультативної діяльності (табл. 5) [1, 162; 2, 23–24].

Досліджуючи, ми зважали на те, що *модерування* – це діяльність, яку в освітньому процесі здебільшого здійснюють викладачі з метою розкриття потенційних можливостей і здібностей його суб'єктів [1, 162].

На практиці ми переконались у тому, що *модерування* процесу навчання майбутніх лікарів і провізорів ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» і формування їх ІТ-компетентності, котрий відбувається з використанням розроблених і запроваджених в ІФНМУ посібників, забезпечує вільну комунікацію та обмін думками між його учасниками. При цьому розкриваються потенційні можливості і здібності осіб, які навчаються, а також у них з'являється здатність приймати рішення за рахунок реалізації внутрішніх можливостей.

Варто зазначити, що з метою оптимізації пізнавальної діяльності і самостійності майбутніх фахівців у процесі вивчення ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» і набуття ІТ-компетентності їх самостійна робота розписується в *навчально-методичному комплексі*

сі – силабусі, в котрому вказані питання і література для опрацювання, Internet-джерела, завдання для проведення поточних і підсумкових модульних контролів, завдання для виконання розрахунково-графічних, контрольних і курсових робіт (проектів), графіки консультацій, а також визначені всі параметри такого процесу. Окрім того, навчально-методичний комплекс націлює суб'єктів освітнього процесу на самостійність і відповідальність під час навчання, а також на дотримання термінів виконання завдань. Невід'ємною складовою силабусів, які в ІФНМУ супроводжують процес навчання майбутніх лікарів і провізорів ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» і формування в його межах їх ІТ-компетентності, є розроблені і запроваджені посібники, котрі виконують інформаційну, організаційно-контролюючу функції, а також функцію управління.

Було встановлено, що правильне та ефективне планування й організація самостійної роботи майбутніх лікарів і провізорів у процесі формування їх ІТ-компетентності під час навчання зазначеним ДПНП передбачають розроблення і використання навчально-методичного забезпечення та індивідуальних завдань, своєчасність видачі завдань для виконання, вибір форм і розроблення завдань для здійснення поточних і підсумкових модульних контролів, розрахунково-графічних, контрольних і курсових робіт (проектів), установлення часу для проведення консультацій тощо.

Потрібно пам'ятати, що самостійна робота осіб, котрі вивчають ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» в медичних і фармацевтичному ВНЗ, має цільову спрямованість, тому що рівень і складність завдань, які вирішуються в

Таблиця 5

Моделі консультативної діяльності, які реалізуються в процесі формування ІТ-компетентності майбутніх лікарів і провізорів під час навчання ДПНП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ»

Модель	Характеристика
Експертне консультування	Супроводжує суб'єктів освітнього процесу під час реалізації ними стандартних освітніх програм з метою набуття ІТ-компетентності за умови вивчення зазначених ДПНП
Проектне консультування	Супроводжує осіб, котрі навчаються, під час реалізації ними навчально-дослідницьких, курсових (проектних), науково-дослідницьких робіт у межах вивчення зазначених ДПНП і формування ІТ-компетентності
Процесне консультування	Супроводжує майбутніх фахівців під час реалізації ними індивідуальних освітніх програм з метою формування ІТ-компетентності в процесі навчання зазначеним ДПНП

межах її здійснення, залежать від курсу навчання і дисципліни, котра вивчається. Також слід враховувати, що самостійна робота за умови формування в майбутніх лікарів і провізорів ІТ-компетентності під час навчання зазначеним ДППП сприяє розширенню і закріпленню знань, умінь і навичок, одержаних ними під час лекційних і практичних занять, виконання завдань індивідуальної самостійної роботи, розрахунково-графічних, контрольних і курсових робіт (проектів), виконання навчально-дослідницьких і науково-дослідницьких робіт, а також націлює їх на розвиток творчого потенціалу, набуття знань, умінь і навичок, котрі будуть використовуватись у майбутній професійній діяльності.

Необхідність якісної підготовки випускників медичних і фармацевтичного ВНЗ у наш час безперечна. Дуже важливо, щоб за результатами такого навчання майбутні лікарі і провізори опанували певними знаннями, вміннями і навичками, які дозволять їм після закінчення навчання у ВНЗ самостійно працювати в закладах первинної ланки охорони здоров'я і фармацевтичній галузі.

Організація самостійної роботи осіб, котрі в медичних і фармацевтичному ВНЗ вивчають ДППП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ», заснована на копітких методичній, навчально-науковій і організаційній роботах, які забезпечують весь спектр її інформаційно-методичної підтримки. Невід'ємною складовою такої підтримки в ІФНМУ є розроблені і запроваджені в процес навчання ДППП «ЄСКГ», «МІ», «ІТФ», «КМФ» навчально-методичні комплекси, важливими складовими котрих є відповідні посібники. При цьому зусилля викладачів спрямовані на виконання вимог галузевих стандартів вищої освіти, а також на відповідну реалізацію самостійної роботи тих, кого вони навчають, з використанням педагогічних інновацій, що:

- забезпечує високий рівень самоосвіти майбутніх фахівців;
- полягає в ефективному плануванні освітньої діяльності;
- підсилює та активізує консультативно-методичну роль викладачів;
- відбувається із залученням ІК-технологій та інтерактивних методів;
- дозволяє вибудовувати між особами, котрі навчаються, і викладачами довірчі та партнерські відносини.

Список використаних джерел

1. Артюхина А. И. Компетентностно-ориентированное обучение в медицинском вузе : учебно-методическое пособие [Электронный ресурс] / А. И. Артюхина [и др.]; Под ред. Е. В. Лопановой. — Омск: ООО «Полиграфический центр КАН», 2012. — 198 с. — Режим доступа : http://edu.omsk-osma.ru/uploads/pedo/ser_2.pdf.
2. Балакирева Э. В. Организация самостоятельной работы студентов по педагогическим дисциплинам: Учебно-методическое пособие для преподавателей высшей школы. Часть I. [Электронный ресурс] / Э. В. Балакирева и др.; Под ред. проф. А. П. Тряпицкой. — СПб. : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2008. — 43 с. — Режим доступа : [http://yspu.org/trn_level_edu/7/razdel1\(2\).doc](http://yspu.org/trn_level_edu/7/razdel1(2).doc).
3. Вакуленко В. М. Види інновацій в освіті та їх класифікація [Електронний ресурс] / В. М. Вакуленко // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогічні науки. — 2010. — № 4. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2010_4_4.
4. Гончарова Ю. А. Организация самостоятельной работы студентов : методические рекомендации для преподавателей [Электронный ресурс] / Ю. А. Гончарова. — Воронеж : Изд-во ВГУ, 2007. — 27 с. — Режим доступа : <http://econ.vsu.ru/downloads/havactik/samrab.doc>.
5. Забранський В. Я. Концепція самостійної роботи студентів під час вивчення вищої математики [Електронний ресурс] / В. Я. Забранський, Н. В. Вінніченко // Вісник Черкаського університету, серія «Педагогічні науки». — 2009. — № 150. — С. 72—81. — Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vchu/N150/N150p072-081.pdf.
6. Кононец Н. В. З досвіду педагогічних інновацій в Аграрному коледжі управління і права Полтавської ДАА / Н. В. Кононец // Забезпечення сталого розвитку аграрного сектора економіки: проблеми, пріоритети, перспективи : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 25-27 жовтня 2011 р., м. Дніпропетровськ / [редкол.: Л. А. Запара (відпов. ред.) та ін.]. — Дніпропетровськ : Друкарня ДДАУ, 2011. — Т. 3. — С. 53—54.
7. Кононец Н. Педагогічні інновації вищої школи : ресурсно-орієнтоване навчання [Електронний ресурс] / Н. Кононец // Збірник наукових праць Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка «Педагогічні науки». — Полтава, 2012. — Вип. 54. — С. 76—80. — Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/pena/2012_1/Konon.pdf.
8. Лаврентьева О. О. Сучасні підходи до організації самостійної роботи студентів вищих педагогічних навчальних закладів [Електронний ресурс] / О. О. Лаврентьева // SCIENCE AND EDUCATION A NEW DIMENSION. — February, 2013. — Vol. 1. — P. 102—106. — Режим доступу : http://seanewdim.com/uploads/3/2/1/3/3213611/seanewdim_vol1_2013_01.pdf.
9. Морозова Л. А. Особенности самообразовательной деятельности в условиях вуза / Л. А. Морозова // Проблемы уч.-метод. и воспитательной работы в вузе: материалы III межрегион. науч.-практ. конф. — Сургут: Изд-во СурГУ, 2006. — Т. 2. — С. 124—130.
10. Харчук Л. Впровадження інноваційних технологій в навчальний процес [Електронний ресурс] / Л. Харчук // Розвиток дитини. — Режим доступу : <http://osvita.ua/doc/files/news/344/34468/Robota.doc>.

11. Ходжаян А. Б. Особенности организации эффективной самообразовательной деятельности студентов в медицинском вузе [Электронный ресурс] / А. Б. Ходжаян, Н. В. Агранович // Фундаментальные исследования. — 2011. — № 11. — С. 149—153. — Режим доступа : <http://www.fundamental-research.ru/ru/article/view?id=28963>.

12. Щербяк Ю. А. Організація самостійної роботи майбутніх економістів у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс] / Ю. А. Щербяк // Науковий вісник Кременецького наукового обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім. Тараса Шевченка. Сер. : Педагогіка. — 2013. — Вип. 2. — С. 44—52. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkgpht_2013_2_11.

ANNA DOBROVOLSKA

Ivano-Frankivsk

THE IMPLEMENTATION OF THE PEDAGOGICAL INNOVATIONS DURING FORMING THE IT COMPETENCE OF FUTURE DOCTORS AND PHARMACIST WITHIN THE LIMITS OF THE INDEPENDENT WORK

In the article, attention has been focused on the resource-oriented teaching which is used in the context of implementation of the pedagogical innovations in the process of formation of information technology competence (the IT competence) of future doctors and pharmacists within the limits of execution of independent work by them during teaching the disciplines of naturally scientific preparation.

The essence of independent work of the future specialists in the process of formation of the IT competence on condition of implementation of different conceptions of the process of teaching the disciplines of naturally scientific preparation has been determined.

We have characterized the extracurricular ways of acquisition of knowledge, abilities and skills, and also form of implementation of independent work by future doctors and pharmacists in the process of acquisition of the IT competence during teaching the disciplines of naturally scientific preparation.

The value of business game method, learning contract, portfolio method, and also tutoring and advising during the implementation of the independent work by the future specialists with the purpose of forming own IT competence within the limits of knowledge, abilities and skills, acquired during teaching the disciplines of naturally scientific preparation has been found.

The models of advisory activity, which are implemented during the formation of the IT competence of future doctors and pharmacists within the limits of their independent studying the disciplines of naturally scientific preparation, have been determined.

Attention has been focused on the use of educational complexes (syllabi) during teaching future specialists the disciplines of naturally scientific preparation on condition of formation of their IT competence in the process of the implementation of the independent work.

Significance of manuals as means of implementation of the pedagogical innovations during formation of the IT competence of future doctors and pharmacists in the process of teaching the disciplines of naturally scientific preparation has been found.

Key words: business game, advising, portfolio method, moderation, learning contracts, manuals, educational complex (syllabus), pedagogical innovations, extracurricular acquisition of knowledge, resource-oriented teaching, independent work, tutoring.

АННА ДОБРОВОЛЬСКАЯ

г. Ивано-Франковск

РЕАЛИЗАЦИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИННОВАЦИЙ ВО ВРЕМЯ ФОРМИРОВАНИЯ ИТ-КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ВРАЧЕЙ И ПРОВИЗОРОВ В ПРЕДЕЛАХ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ

В статье акцентировано внимание на ресурсно-ориентированном обучении, которое используется в контексте реализации педагогических инноваций в процессе формирования информационно-технологической компетентности (ИТ-компетентности) будущих врачей и провизоров в пределах выполнения ими самостоятельной работы во время изучения дисциплин естественнонаучной подготовки (ДЕП).

Выяснена сущность самостоятельной работы будущих специалистов в процессе формирования ИТ-компетентности при условии реализации разных концепций процесса обучения ДЕП.

Охарактеризованы способы внеучебного приобретения знаний, умений и навыков, а также формы реализации самостоятельной работы будущими врачами и провизорами в процессе приобретения ИТ-компетентности во время обучения ДЕП.

Выяснено значение метода деловой игры, учебного контракта, метода портфолио, а также тьюторства и консультирования во время осуществления будущими специалистами самостоя-

тельной работы с целью формирования собственной ИТ-компетентности в пределах знаний, умений и навыков, приобретенных во время изучения ДЕП.

Определены модели консультативной деятельности, которые реализуются во время формирования ИТ-компетентности будущих врачей и провизоров в пределах их самостоятельного изучения ДЕП.

Акцентируется внимание на использовании учебно-методических комплексов (силабусов) во время обучения ДЕП будущих специалистов при условии формирования их ИТ-компетентности в процессе осуществления самостоятельной работы.

Выяснена значимость учебных пособий, как средства реализации педагогических инноваций во время формирования ИТ-компетентности будущих врачей и провизоров в процессе обучения ДЕП.

Ключевые слова: деловая игра, консультирование, метод портфолио, модерирование, учебные контракты, учебно-методический комплекс (силабус), учебные пособия, педагогические инновации, внеучебное приобретение знаний, ресурсно-ориентированное обучение, самостоятельная работа, тьюторство.

Стаття надійшла до редколегії 20.12.2016

УДК 172.3

ОЛЕНА ДРОЗД

м. Миколаїв

elenad1208@mail.ru

ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ КОМПОНЕНТ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ВИХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПОЛІЕТНІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті проаналізовано зміст поняття «етнокультурний компонент» як засобу підвищення виховного потенціалу поліетнічного середовища. Виокремлено п'ять моделей введення етнокультурного компонента до змісту освіти: міжпредметну, модульну, монопредметну, комплексну та доповнюючу. Механізмом підвищення виховного потенціалу поліетнічного середовища визначено співробітництво вихованців гуртків та їхніх керівників, у якому головним технологічним моментом виступила їхня спільна діяльність.

Ключові слова: етнокультурний компонент, етнокультурна компетентність, толерантність, поліетнічне середовище, полікультурність, виховний потенціал.

Формування «європейської свідомості» в умовах євроінтеграції передбачає, що житель того чи іншого регіону має усвідомлювати себе не тільки німцем, французом, англійцем або українцем, а, перш за все, європейцем, якого пов'язує спільність західноєвропейської цивілізації з наявними в ній унікальними рисами, що склалися в результаті спільного культурного розвитку і взаємодії народів. Тому підростаюче покоління має бути виховане за принципом «подвійної лояльності», відповідно до якого, як запевняє Б. Вульфсон, необхідно ставитися позитивно не тільки до культурних, національних та історичних особливостей своєї країни, але й займати позицію толерантності, поваги, взаєморозуміння з представниками іншої культурної традиції

[8, 63]. У поліетнічному середовищі, де визнається рівноцінність усіх етнічних і соціальних груп, недопустимою є дискримінація людей за релігійними, статевими, майновими, національними чи віковими ознаками.

У статті 11 Конституції України зазначено, що «державою сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичній свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України» [4]. І все-таки в багатонаціональних учнівських колективах іноді виникають конфлікти за національною ознакою. Як правило, причина криється у впливі родинних стереотипів, сучасного соціуму, а саме «ефекту юрби», засобів масової інформації, Інтернету.